

Celem projektu *Między sekularyzacją a reformą. Racjonalizm religijny końca XVII wieku i epoki Oświecenia* jest zbadanie procesu racjonalizacji religii, w szczególności chrześcijańskiej, który miał miejsce pod koniec XVII wieku oraz w Oświeceniu, z dwóch perspektyw: po pierwsze, jako jednej z możliwych przyczyn prowadzących do sekularyzacji, dotyczącej zarówno sposobu myślenia i życia jednostek, jak i instytucji społeczno-politycznych; a także, po drugie, jako próby reformy istniejących instytucji religijnych, zwłaszcza w krajach protestanckich. Tym samym planowany projekt stanowi kontynuację i istotne poszerzenie zakresu badań przeprowadzonych przez Kierownika w ciągu ostatnich pięciu lat w dwóch innych projektach: *Radykalowie i konserwatyści w epoce Oświecenia a kształtowanie się nowoczesności* (kierowanym przez prof. dr hab. Justynę Miklaszewską) oraz *Oświeceniowe idee wolności myśli i sumienia a współczesny sekularyzm* (kierowanym przez kierownika planowanego projektu). Śledząc wpływ idei Barucha Spinozy nie tylko na krytyków religii objawionej, lecz przede wszystkim na radykalnych religijnych reformatorów (jak np. „chrześcijanie poza Kościołem” w Niderlandach czy niemieccy racjoniści religijni), projekt ma na celu wykazanie, że rozróżnienie między radykalnym a umiarkowanym Oświeceniem, wprowadzone ponownie do historii idei obejmującej „epokę rozumu” w ciągu ostatnich kilkunastu lat, stanowi znaczne uproszczenie i nie oddaje adekwatnie ideowego zróżnicowania owej epoki. Co więcej, jak zauważają niektórzy współcześni historycy idei, wynika ono ze swego rodzaju „upolitycznienia” debaty dotyczącej Oświecenia i podporządkowania jej bieżącym sporom o kształt wspólnoty politycznej oraz relacji między państwem a Kościołami. Jest ono widoczne na przykład w pracach Jonathana Israela, poświęconych radykalnemu Oświeceniu, które wywołały w ostatnim dziesięcioleciu dyskusje na całym świecie. Łącząc indywidualne badania z konsultacjami ekspertów polskich i zagranicznych - których autorzy projektu zamierzają zapraszać do udziału w organizowanych mniej więcej co dwa miesiące warsztatach w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, dostępnych szerszej publiczności - projekt będzie także zmierzać do stworzenia nowego zespołu badawczego, składającego się zarówno z młodych badaczy rozpoczynających karierę naukową, jak i doświadczonych naukowców. Autorzy projektu stawiają sobie przy tym za cel rozwijanie międzynarodowej współpracy z badaczami epoki Oświecenia, żywiąc nadzieję, że przyczyni się ona do stworzenia i utrzymania w Instytucie Filozofii UJ znaczącego ośrodka badań nad ideami mającymi swoje źródło w wieku XVIII.